

KINGSLEY AMIS
DEĞİŞİM

ROMAN

ÇEVİRİ: PÜREN ÖZGÖREN

2. BASKI

can
modern

KINGSLEY AMIS
DEĞİŞİM

Can Modern

Değişim, Kingsley Amis

İngilizce aslından çeviren: Püren Özgören

The Alteration

İlk baskı: 1976, Jonathan Cape

© 1976, Kingsley Amis

© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2023

2. basım: Şubat 2024, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Müge Karahan

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Vizyon Basımevi Kağıtçılık Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.

Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No: 1/Z Beylikdüzü-İstanbul

Sertifika No: 52098

ISBN 978-975-07-6229-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

KINGSLEY AMIS
DEĞİŞİM

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Püren Özgören

♥can

KINGSLEY AMIS, 1922'de Londra'da doğdu. Ailesinin tek çocuğuydu. City of London School ve Oxford'daki St. John's College'da eğitim gördü fakat bu eğitim İkinci Dünya Savaşı sırasında teğmen olarak görev yaptığı için kesintiye uğradı. 1949'dan 1961'e kadar Galler, İngiltere ve ABD'deki üniversitelerde dersler verdi. 1954'te yayımlanan ilk romanı *Talihli Jim*'le Büyük Britanya'da yaşayanların diline pelesenk olan komik bir figür yaratmasının yanı sıra, kendini İngiliz orta sınıf entelektüellerinin de sesi kabul ettirdi. Açık, anlaşılır üslubu ve hicivli mizahıyla yirmiden fazla roman, altı ciltlik şiir kitabı, çeşitli kısa öyküler ve edebî eleştiriler yazdı. Booker Ödülü de olmak üzere birçok ödüle layık görüldü. 1990'da şövalyelik unvanı aldı. 1995'te Londra'da öldü.

PÜREN ÖZGÖREN, 1957'de Adana'da doğdu. Avusturya Lisesi'nde eğitimini tamamladıktan sonra Miami Üniversitesi'nde eğitim gördü. F. Scott Fitzgerald, Doris Lessing, D.H. Lawrence, Roald Dahl, Patricia Highsmith, Yukio Mişima, Henry Miller, Lawrence Durrell, Ernest Hemingway, Toni Morrison, Susan Sontag, Khaled Hosseini, Janet Wallyach, Roman Polanski, Truman Capote gibi yazarların eserlerini dilimize kazandırdı.

Joanna ve Terry Kilmartin'e

Birinci Bölüm

Hubert Anvil'in sesi yükseldi, koronun ve bütün orkestranın sesini dünyadaki en yüksek, en mağrur kubbenin zirvesine ve Hıristiyanlık âleminin en uzun orta sahanının batıya bakan kapısına ulaştı. Burası Coverley'deki Aziz George Bazilika Katedrali'ydi; bütün İngiltere'nin ve deniz aşırı İngiliz İmparatorluğu'nun ana kilisesi. Bu aydınlık Mayıs ikindisinde, takdis edilişinden bu yana geçen üç yüz yılda hiç olmadığı kadar doluydu; bundan sonra da, bundan daha seçkin bir topluluğa ev sahipliği yapacağı kuşkuluydu: Genç Kral V. William'ın bizzat kendisi; Portekiz, Napoli, İsveç, Litvanya ve bir düzine başka ülkenin hükümdarları; Moskova Knezliği veliaht prensi ve karısı; Almanya imparatorunun erkek kardeşi; Hindistan, Yeni İspanya ve Brezilya genel valileri; Türkiye'den halife sultanın Yüksek Hıristiyan delegesi; Kandiye Krallığı patrik hükümdarının piskopos yardımcısı; halihazırdaki Canterbury, dolayısıyla Birleşik İngiltere başpiskoposu; en az on iki kardinal ve Katolik âleminin dört bir yanından gelen, ruhban sınıfının daha önemsiz temsilcileri – bunlar ve daha binlerce kişi, İngiltere'nin ve bütün imparatorluğun kralı, Dini Bütün Majesteleri III. Stephen'i ebedî istirahatgâhına uğurlamak üzere bir araya toplanmıştı.

İyi bir kral olmuştu, inanca ve yasalara ilişkin konuları birbirinden ayırması, hem meclis hem de Papalık Kurumu'yla karşılıklı saygıya dayalı ilişkiler kurması nedeniyle halkın içten sevgisini kazanmıştı. Cenaze ayinine katılanların büyük kısmını duygulandıran şey, salt görevini yerine getirmenin ya da muazzam bir olaya tanık olmanın heyecanı değil, aynı zamanda da kişisel bir kayıp duygusuydu. Bir o kadarı da muhtemelen, organizasyonun büyüklüğünden ve zenginliğinden huşu içindeydi. Wren'in muhteşem kubbесinin yanı sıra, kentın görül-meye değer en ünlü yerlerinden biri de geniş Turner tava-nıydı: Kutsal Zafer'in onuruna yapılan, dört buçuk yıllık kesintisiz bir emeğin meyvesi. Böyle bir şey dünyanın hiçbir yerinde yoktu. Gainsborough'nun elinden çıkma, batıya bakan pencere güneşin ilk vuruşuyla alev alev yan-maya, Büyük Konstantin'in annesi Azize Helena'nın Colchester'daki doğum tasvirini aydınlatmaya başlamış-tı. Güney duvarı boyunca, Blake'in hâlâ pırıl pırıl duran, Aziz Augustine'nin İngiltere'deki ilerleyişini betimleyen freskleri uzanmaktaydı. Holman Hunt'ın Aziz George'un şehit edilmesini gösteren yağlıboya tablosu yeterince övül-müyor, sanatçının resmettiği ortamın gerçekliğini, öz-günlüğünü sağlama alma umuduyla kalkıp Filistin'e gidiş öyküsünün gölgesinde kalyordu; kiliseye son katılanlar-dan biri, David Hockney'in yaptığı *Ecce Homo* mozaiği de aşırı gelenekçi, neredeyse arkaik tarzı nedeniyle apa-çık dile getirilen, olumsuz eleştiriler almıştı. Ancak –kap-samlı bir seçki adına kiliseye eklenen– William Morris'in çapraz sahinlardaki, üçgen şeklindeki kemer üstü dolgu-ları, yüksek mihrabın yukarısında duran, altın ve fildişin-den yapılma, bir benzeri daha bulunmayan Zululandli bir başpiskoposun armağanı kutsal ekmek kutusu ile Epstone'un, masif mermerden yapılan *La Pietá* heykeli oldum olası hayranlık uyandırmıştı.

Şu an çalan müzikse, müzik kulağı olmayan birkaç kişi dışında herkes için, bütün bu nesnelere, hepsinden katbekat etkileyiciydi: Mozart'ın *İkinci Requiem*'i (K.878); bestecinin orta yaşının, belki de tüm koral eserlerinin incisi, doruğu. Şarkıcılar ve müzisyenler *Agnus Dei* bölümüne yeni başlamıştı. Bununla ilgili bir rivayet vardı; bestecinin çok sevip saydığı, daha genç bir çağdaşının vakitsiz ölümüne duyduğu derin acıyla bestelendiği söylenirdi, oysa eserin göksel, yankılı tınlarının böyle ilave bir vurguya ihtiyacı yoktu. Parça, *re minör* ses perdesinden yola çıkıp geçişken *majör* ve *minör* gamlarda kayarak solist ve orkestra için olan *sol minör* kısma ulaşır. Uzun pasajları ve inişli çıkışlı melodik dizgesi şarkıcıdan çok şey talep etse de Hubert Anvil rahatça üstesinden geliyordu; her notanın tam ortasına basıyor, geniş ses eriminin zirvesinden tabanına doğru iniyor, böylece sesinin perdesinden de gücünden de hiçbir şey yitirmiyordu. Devasa cemaatin tamamı hareketsizdi, bölüm sona erip de koro yeniden duyulduğunda, yine hareketsiz kaldılar.

Kimilerinin hiç kıpırdamamasının nedeni, sanatsal ya da dinî duygu yoğunluğundan değil, kendilerini buna zorunlu hissetmelerindendi. Bu kişilerden ikisi, simgesel kızıl biyeli siyah cüppeleriyle Engizisyon Mahkemesi'nin iki temsilcisiydi: Monsenyör Henricus ile Monsenyör Lavrentius ya da ülkelerinde, Almanya ve Moskova Knezliği'nde tanındıkları samimi, teklifsiz adlarıyla Himmler ile Beria. Onlardan fazla uzak olmayan, üçüncü bir adam vardı ki, o da kaskatı duruyordu; amacı yakınında oturan ve daha çok düşmanca diyebileceğimiz tecessüslerini ondan saklamaya bile gerek görmeyenlere en küçük bir saldırı gerekçesi vermemekti. Bu kişi New England diyarının başkenti Arnoldstown'ın başpapazıydı ve bu makamın, Aziz George Katedrali'nin eşliğinden geçebilen ilk sahibiydi; böyle bölücü, hizipçi bir büyükbaşın –daha

basit bir ifadeyle, cüppeli bir kâfirin– bugünkü törene kabulü belli bir içerlemeyle, hınçla karşılanmıştı. Onun yanında oturan, New England’ın Aziz Giles Sarayı’ndaki sefiri Cornelius van den Haag ise kendini müziğe kılını bile kıpırdatamayacak kadar kaptırmıştı.

Federicus Mirabilis ile Lupigradus Viaventosa için şu an dinledikleri şey, törene katılmalarının baş nedeniydi. Mirabilis’in gözleri hiçbir şey görmese de açıktı; Viaventosa’nın hafif kapalı gözlerinin her iki ucunda da birer damla gözyaşı vardı. Her iki adam da Mozart’ın bu başyapıtını ezbere bilirdi ve ahşap üflemeli çalgıların süslemelerini, pirinç nefeslilerin ciddi akortlarını, davulların güm güm zonklayışını, yaylıların ansızın kabarışını bilinçlerinden uzaklaştırma becerisine sahipti. Çünkü bu ikisinin odaklandığı tek şey, Hubert Anvil’in icrasıydı. Parça bitene, bu olağanüstü zor solo final başarıyla zirveye ulaştırılana, işin aslı final engeli başarıyla aşılanana, mutlak bir sessizliğin egemen olduğu birkaç saniyenin ardından kilisenin orta sahninini büyük bir hışırtı ve temizlenen genizlerin sesi doldurana dek ikisi de ne gevşedi ne de kıpırdadı. Sonra Mirabilis dönüp sorgularcasına yoldaşına baktı. Viaventosa gözyaşlarını sildikten sonra başını onaylarcasına, hafifçe, defalarca salladı.

Bazilikanın dışında batı cephesine bakan, karşı tarafında Başpiskoposluk Sarayı’nın, kuzey ve güneyinde de Papazlar Meclisi binasının, başdiyakozun, katedral başrahibinin, koro-piskopos vekilinin ve diğer görevlilerin ofisleriyle konutlarının bulunduğu, kaldırım taşı döşeli meydana binlerce kişi toplaşmış bekliyordu. Bu binlerce kişi salt Coverley halkından oluşmuyordu, aralarında ta Londra’dan, hatta kuzeydeki vilayetlerden gelenler de vardı; çoğu at arabalarıyla, parası yetenler demiryolu ya da ekspres otobüslerle erkenden gelmişlerdi; onlar sırf kraliyet, kilise ve aristokrasinin kodamanlarını görmeyi

değil, başpiskoposun takdisini, hayırduasını da beklerken Headington Sarayı'na gitmek üzere sıraya giren, adım adım ilerleyen diğer binlerce kişiye ruhani eziyetlerine artık onun hayırduası olmaksızın katlanacaktı.

Güneş parlıyor, Papazlar Meclisi binasının oldukça haşin cephesini güzelce aydınlatıyor, bir kar fırtınasında bile seve seve toplanacak olan kalabalığı tatlı tatlı ısıtıyordu. Bir başka görkemli vesileyle –örneğin bir kraliyet düğünü ya da Kutsal Zafer'in yıldönümü– toplanmış olsalardı gürültü patırtı, karmaşa, hareketlilik, kemancılar, hokkabazlar, akrobatlar, komedyenler, halk müzisyenleri, sıcak börek ve zencefilli gazoz satıcıları, üçkâğıtçılar ve yankesiciler eksik olmazdı. Bugün bunlardan kimisi buradaysa bile, mesleğini icra etmiyor, tarlalarda, ormanlarda ve madenlerde çalışan, gıda, içecek, kıyafet ya da mobilya üreten, evlerde ve kilisenin gerektirdiği bol sayıdaki, daha mütevazı yan kurumlarda hizmet veren saygın, değerli insanlarla omuz omuza, sessizce duruyorlardı. Halk arasında “Koca Malafat” denen devasa çan beklendiği gibi, Kral Stephen'in artık katedralin kemerli mezar odasına, atalarının yanına defnedildiğini duyurmak üzere çalmaya başlayınca kalabalığı kederli bir inilti yaladı, sonra kesildi. Yeniden sakinleşip beklemeye koyuldular, ta ki bazilikanın yüksek, bronz kapıları yavaş yavaş açılana dek.

Cemaat üyeleri vakur bir yürüyüşle dışarıya çıkmaya, geniş mermer basamaklardaki önceden belirlenmiş yerlerini almaya başladılar. Onların tepesindeki, Vanbrugh'un elinden çıkma üçgen alınlıktaki Aziz George ile Ejderha'nın cesur, yenilikçi heykeli, güneş ışığını yer yer yakalıyordu; her biri Almanya'daki Ulm Katedrali'nin kulesinden metrelerce uzun olan, ikiz Brunel kuleleriyse her şeyi aşip gökyüzüne yükseliyordu. Başpiskopos halka hitap ettiği açık, yüksek kürsüsüne çıktı, takdis konuşmasını dinlemek üzere herkesin yerini alması birkaç

dakika sürecekti. Adamın yavru deve postundan yapılma kar beyazı cüppesi, onun altındaki siyah kadifeden, sırma işlemeli, kolsuz kardinal giysisi, o günlerde neredeyse her yerde hissedilen tasarrufun, yalınlığın bir simgesiydi. Topluluğa yer yer canlı bir renk katanlar, yalnızca Kraliyet Muhafız Birliği'nin gök mavisi ve eflatun renkleriyle, Papalık Lejyonu'nun koyu kırmızı, kukuletalı üniformalarıydı. Bunca insan içinde pamuklu kumaşın, fitilli kadifenin ya da kendir bezinin en donuk en yavan tonlarından başka bir şey bulmak olanaksızdı.

Halka yönelik kutsama duası, müesses bir kilise işlevi olarak görece yeni bir uygulamaydı, geçmişi yalnızca üç yüzyıldan biraz daha öncesine dayanıyordu. Salt İngiliz adalarıyla sınırlı kalmamış, Hollanda, Brunswick-Brandenburg ve Almanya'nın Kuzey eyaletlerinde de hızla yayılmıştı. Eğitimliler için, ilahî lütfun iki seviyesi arasındaki birleşmeyi simgeliyordu: Ayin sonunda İbadet Takdisi'ne mazhar olanların Çifte-Kutsanmışlığı ile meydana dolduranlarca temsil edilen Tek-Kutsanmışlık arasındaki birleşmeyi, dolayısıyla, bu aynı zamanda toplumun iki kesimi arasındaki birleşmeydi. Halka yönelik takdis uygulaması, daha düşük seviyeden ve daha alt tabakadan eğitimsiz kişiler için bu mağfirete ulaşabilmenin zaten nadir olan yollarının en önemlisiydi, çünkü günahkârlar için de geçerli, etkiliydi.

Başpiskopos takdis duasını okumaya başladı. Kiliseye özgü, yüksek bir Latince konuşuyordu; bazı ifade kalıplarıyla, her gün duydukları tabirler arasındaki büyük, kuramsal benzerliğe karşın, dinleyicilerinin büyük bölümünün anlamadığı bir dildi. Ama onlar için bunun bir önemi yoktu; tıpkı oradakilerin çoğuna piskopos hazretlerinin sesinin bir mırıltı halinde ulaşmasının, hatta çoğunun hiçbir şey duymamasının bir önemi olmadığı gibi. Orada bulunmak demek, takdis kaynağının görüş

alanında olmak demektir; bunun dışında onlardan istenen tek şey içten, ciddi bir biçimde İsa Mesih'i düşünmeleridir; öğretisi bu gibi hususlarda katıydı.

Tören sona erdi. Başpiskopos kürsüyü boşalttı, kralın saygılı reveransını kabul etti, onu tutup ayağa kaldırdı ve kraliyet faytonuna kadar eşlik etti. Bunu izleyen sessizlikte –bugün borazanlar çalınmayacaktı– majesteleri yerini aldı ama piskopos hazretleri de hemen onun arkasındaki aracına yerleşene dek tekerlekler dönmedi. Alçalan güneş, parıltısını her iki faytonun da varaklarından göz kamaştırıcı biçimde yansıtıyor, arabaların kesme kristalden yapılma süslemelerinde hızla değişen, rengârenk ışık benekleri yaratıyordu. Başını çeken iki papalık süvarisini ve fayton dizisinin önünde, siyah flamalı mızraklarını indirmiş, ağır bir yürüyüşle ilerleyen İmparatorluk Muhafız Taburu'nu izleyen araçların hepsi, siyah kuştüyü sorguçlarla ve yanlardan sarkan siyah şeritlerle bezeli atlarca çekiliyordu. Bir tek toynaklardan, demir tekerlerden ve koşum takımlarından çıkan ses duyuluyordu. Tanrımızın bu bin dokuz yüz yetmiş altıncı yılında, Hıristiyanlık âlemi bundan daha kederli ya da görkemli bir şeye tanık olmayacaktı.

“Fritz, lambayı yakına getirir misin?” diye sordu Lupigradus Viaventosa o tiz sesiyle. “Bu kahrolası gaz doğru dürüst aydınlatmıyor.”

“Pekâlâ, ama süslenip püslenmeyi de bitir artık lütfen.” Mirabilis'in sesi de arkadaşınıninki kadar tiz olsa da duyanın zihninde daha kaliteli bir üfleme çalgısı, örneğin bir flütü canlandırıyor, bir tebeşiri değil. Gaz lambasını is lekeli duvardaki kancasından aldı, tuvalet masasının üzerine koydu. “Başkeşişe saygısızlık etmemeliyiz.”

“Karşısına en şık halimizle çıkmamak, saygısızlığın son noktası olur asıl.”

Bıyığının şekli, keşiş hazretlerine nasıl nezaketsizlikte bulunabilir? Adam onu daha önce hiç görmedi ki.”

“Sana yalvarıyorum Fritz, azıcık gösterişi şu ihtiyara çok görme.”

Doğdukları yerin, yani Almanya'nın dilinde konuşuyorlardı. Yıllarca Latinceyle tatlandırılmış İtalyancanın ardından, ılımlı ama hiç azalmayan bir zevkti bu. İkisi de çocukluktan beri Roma'da yaşıyordu, oradaki müzik hiyerarşisinde artık yüksek mevkideydiler: Arkadaşından on beş yaş büyük olan Viaventosa, Sistine Korosu'nun şefiydi, Mirabilis ise dinî olmayan, dünyevi operanın önde gelen solistlerindendi. Bu, Viaventosa'nın İngiltere'ye ilk ziyaretiydi; diğeryise daha önce defalarca gelmişti. Wheatley'deki Kraliyet Operası ne zaman *Dido ile Aeneas*'ı ya da *Majorian*'ı sahnelese, Mirabilis'in namlı bir Purcell yorumcusu olarak buraya çağırılması muhtemeldi.

Soğuk bir akşam olmasa da yataklarının arasındaki şöminede yanan, kızılıllığı ısrarla ve neşeyle ızgaralara vuran odun ateşinden hoşnuttular. Yatakların arkasındaki duvarda, her birinin tepesinde nizami bir haçla dinî bir resim asılıydı: Cebrail'in Meryem'e müjdeyi verşi ve Aziz Jerome'la yanında duran, bunamış gibi görünen aslan. Resimler belli bir yeteneği ve zevki yansıtıyordu, bu da Coverley'nin Kral II. Stephen Caddesi'ndeki On İki Havari Hanı'nın, birinci sınıf yatak odalarında zaten bulunmayı beklediğiniz bir şeydi. Oda Büyük İmparatorluk'un muhafazakâr tarzına uygun olarak döşenmişti: Kilimler ve kalın ipek perdeler Hindistan'dan, yeşim mumluklar Yukarı Burma'dan, şöminenin çinileri Hindîçin'den, dine hürmetsizlik sayılabilecek aslan, timsah, fil ve gergedan kabartmalarıyla bezeli, maun dua rahlesi Sudan'dan.

Viaventosa aynanın karşısındaki işini bitirdi. “Umumi istedin mi?” diye sordu. Sözcüğün İngilizcesini kullanmış-

tı çünkü kiralık araçlar, taksiler için modern toplumun tamamında yaygın olarak kullanılan sözcük buydu.

“Elbette. Şu an aşağıda bizi beklediğine hiç kuşku yok.”

“Saçmalık! Gelse bize haber verilirirdi... Evet, ne diyorsun?”

Mirabilis ricaya uydu ve tartışmaya açık bıyığı, bir ergenin üstdudağında filizlenmiş izlenimi veren ancak şu an kömürle karartılmış olan seyrek, ince ayva tüylerini inceledi; sonra fırfırlı, leylak rengi gömleği, mor kadife ceketi ve sahibinin tombulluğunu kısmen de olsa gizleyecek biçimde, ustaca dikilmiş siyah pantolonu, yüksek topuklu deri çizmeleri süzdü. “Son derece övülesi. Hakını vermişsin.”

“Sen de öyle. Peruğun tam bir sanat eseri, manşetlerince gerçekten farklı, özgün; gerçi ben boğaz kısmında biraz daha renk yeğlerdim ama neyse. Evet, ne olduğumuz düşünülecek olursa kesinlikle birer yüz karası değiliz.” Viaventosa'nın heybetli gıdığı hafifçe sallandı.

“Sevgili Wolfgang, her ikimizin de kimliğimizle, kim olduğumuzla uzlaşmak için yeterince vakti oldu.”

“Oldu mu? Buna bir ömür bile yeter mi? Kusura bakma Fritz, saçmalıyorum. Ama bugün o oğlanı görmek öyle çok anıyı canlandırdı ki, kendimi çoktan toprağın altına, güvenle gömülmüş gibi hissettim.”

“Anlıyorum. Duygularını paylaşıyorum.” Mirabilis arkadaşını kolundan yakaladı. “Ama bu duyguyu bastırmak zorundayız.”

“Evet, elbette. Sen benden daha akıllısın, Fritz.”

Tam o anda konuşma borusunun düdüğü çaldı, en az arkadaşı kadar cüsseli ama daha çevik, tez canlı olan Mirabilis yanıtlamaya seğirtti; Viaventosa fırsattan istifade beyaz dantelli bir cep mendiliyle gözlerini kuruladı.

“Evet? Çok teşekkür ederim, hemen iniyoruz,” dedi

Mirabilis, çalışmalarının ve İngiltere ziyaretlerinin kazandırdığı mükemmel İngilizcesiyle. “*Die Public ist hier, mein Lieber.*”¹

Aslında tam adıyla umumi ekspres taşıt denen bu araçlar, mevcut üç tür motorlu toplu ulaşım aracının en az umumi olanıydı; diğer ikisi ekspres otobüsler ve trendi. Bunların hepsinde büyük mucit Rudolf Diesel’in geliştirdiği tahrik metodu kullanılıyordu. Yakıt Meksika’nın kuzeyindeki, Louisiana’daki ve son birkaç yıldır da Venezuela’nın New Spain eyaletindeki petrol kuyularından geliyordu; ateşlemeyi sağlamak için benzin buharını, bir kıvılcım elde etmeden belli bir akım şiddetine pompalamak yeterliydi. Bu kıvılcım meselesi can alıcı bir öneme sahipti, çünkü bir kıvılcım oluşturmanın tek bilinen, uygulanabilen yöntemi elektrikle ilintiliydi ve elektrikle ilgili konular genel bir horgörüyle, küçümsemeyle karşılanmaktaydı. İnsanlar çoğunlukla bu tür konuşmaları tuhaf, korkutucu, hatta kâfirce buluyordu; üst tabakaysa bu görüşün dillendirildiği terimlere gülümserken, onun temel gerçeğini gözden kaçırmıyordu: Elektrik insanı dehşete düşürecek kadar tehlikeli bir şeydi; hem var olan hem de gelişip dönüşebileceği haliyle. Elektriğin keşfinin hiçbir zaman resmî olarak desteklenmemesine şaşmamalıydı; New England’daki mucitlerin böyle araştırmalar, keşifler yaptığına dair sürüp giden söylentilerin de öyle.

Hanın revaklı kapısının önünde bekleyen araba tipik bir umumiydi, sağlam ve dayanıklı, kenar şeritleri, kapı kulpları ve lambaları parlak pirinçtendi. Viaventosa ile Mirabilis sürücünün uzattığı kolundan yardım alarak taşıtın basamağını aştılar az sonra yumuşak, deri döşemeye rahatça gömülmüşlerdi. Kurmalı düzenek vızılda-

1. (Alm.) Umumi gelmiş, canım. (Ç.N.)

dı, motor homurtuyla çalışmaya başladı, yola koyuldular. Sırf Malay kauçuğundan, içine hava basılmış lastiklerin değil, başkentin bütün anayollarına döşenmiş eşit yükseklikteki muntazam taşların da sayesinde, saatte altmış beş kilometre hızla ilerlemek bile rahat, sarsıntısızdı. Yolda epeyce trafik vardı: başka umumiler, Londra'ya giden hızlı otobüs, diğer ekspres taşıtlar. (Mirabilis İngilizcedeki bu mantıksızlığı, bu umumi ekspreslere umumi; şahsa ait ekspres araçlaraysa yalnızca ekspres dendiğini ilk duyduğunda, gülse mi kızsam mı bilememişti.) Ve özel faytonlarla iki tekerli at arabaları da elbette dört bir yandaydı.

Viaventosa camını kayışlarından tutup indirmişti, önünden geçtikleri binaları merakla, hevesle süzüyordu. Roma'dan ve onun düzenli, eski yapılarından ne kadar da farklıydı! Şu tiyatro örneğinin; gaz lambaları bugünlük söndürülmüş olsa da Thomas Kyd'in *Hamlet*'inin sahneleneceğini duyuran afişleriyle, bir asır önce pek moda olan Franko-Arabesk tarzın utanç verici bir kalıntısıydı, ama en azından bitişiğindeki, hem hamurışleri satan hem de besbelli popüler bir kafa çekme mekânı olan, bağdadi çıtalı ve çadır bezli yapıdan farklı bir şeyi simgeliyordu. Biraz ileride en son model, aşırı süslü stilde yapılmış, tek kanatlı, perdeli camlarıyla resmî bir saray terzihanesi, Orta İngiltere'ye özgü şu ünlü, rengârenk tuğlalarla kaplanmış, kâgir kiliselerin kusursuz bir örneğinden sadece daracık bir ara geçitle ayrılmıştı. Yaşları geçkince iki rahip kilisenin ana kapısından çıkarken eski püskü, rengi atmış kılıklarıyla sosyal konumlarını dışı vuran bir grup genç adamın arasında kaldılar. Gerçi bunlar kenara çekilip kendilerinden üstün olan bu iki kişiye yol verdiler ancak bunu, başka her yerde görebileceğiniz bir telaşla ya da hürmetle yapmadılar. Bu önemsiz olay Viaventosa için İngiltere'de görüleceklerle ve duyulacak-

lara dair küçük de olsa bir fikir veriyordu: umursamazlık, kabalık, kibir, aşırı liberallik, düzen tanımazlık.

Coverley ile Headington'ın dış mahalleleri arasında bir yerde umumi yavaşladı ve sola döndü. Az sonra yolun kalitesi düşüverdi; yolcular pek çok kez toparlanmak ya da kayışlara tutunmak zorunda kaldılar; ama birkaç dakika sonra yeniden sabit bir biçimde ilerlemeye başladılar, Azize Cecilia Şapeli'nin ana kapısının önüne gelince de araçtan indirildiler – aslında burası şapel falan değildi (gerçi içinde bir şapel vardı, elbette) katedrale hizmet eden ve İngiltere'nin, hatta imparatorluğun başka yörelerinden gelen öğrencilere eğitim olanağı sağlayan bir koro okuluydu.

Mirabilis sürücüye sekiz penny'lik bir sikke uzattı, beriki bunu iyice eğilerek ve hiç de baştan savma olmayan teşekkürlerle karşıladı. Derin soluklar alan Mirabilis'in burnuna taşraya özgü rayihalar doldu; ortalıkta başka bina görünmüyordu ama alttan alta benzin dumanlarının, yine insan marifeti, keskin, doğaya aykırı bir şeyin kokusu da geliyordu: Sinir bozucu bir ürün olmaydı bu, son yirmi-otuz yılda burasıyla Coverley arasındaki bölgede mantar gibi biten, büyük olasılıkla onları buraya getiren umumi de dahil olmak üzere çoğu ekspres taşıtı üreten fabrikaların imal ettiği bir şey. Mirabilis bütün bu kokuları, o günlerde herhangi bir yerleşim yerinin çevresinde normal olan bu kötü kokuları çok iyi anımsadığı duygusuna kapıldı; 1949'da Azize Cecilia'ya ilk gelişinde burun deliklerine dolan, donyağının, kemik suyunun, atların ve insanların kokularıydı bunlar. Artık kırk sekiz yaşındaydı ve bir çağ kapanmaktaydı.

Viaventosa yanında derin derin solurken, kapı zili-nin çan dilini çaldı. Az sonra sırtında Benedikten tarikatının siyah cüppesiyle genç bir adam görüldü; tahminen gönüllü çalışan papaz biraderlerden biriydi.

“*Salvete, magistri,*”¹ dedi o yavan İngiliz aksarıyla.

“*Salve, frater.*”² Başkeşiş hazretlerinin konuklarıyız; akşam yemeğine davet edildik. Viaventosa ve Mirabilis üstatlar.”

“Hoş geldiniz, efendim – lütfen beni izleyin.”

İçteki ufak kapının eşiğinden geçerken Mirabilis’in gözüne yaklaşan bir araç çarptı ama önemsemedi. Başkeşişin davetiyesinde bu akşam başka konuk olmadığı özellikle belirtilmişti.

Merkezî avluda gölgeler oynaşüyor, mumun soluk sarı ışığında gerideki küçük, dört köşe pencerelerin bir kısmı görülebiliyordu. Üç adam özenle, güzelce bakılmış, güre, yuvarlak bir çimenliği geçtiler; ortasında Azize Cecilia’nın, John Bacon tarafından yapılan mermer heykeli duruyordu, geç 18. yüzyıl neoklasik dönemin en ünlü İngiliz yapıtlarından biriydi. Onların ve iki bira testisiyle kilerden çıkan hizmetkârın ayak seslerinin dışında, ortalığa mutlak bir sessizlik egemendi; akşam duası bitmiş, tüm provalar ve dersler bugünlük iptal edilmişti.

Başkeşiş Peter Thynne avludan ahırlara, bira imalathanesine, fırına, odunluğa, sonunda da şapeli besleyen küçük çiftliğe ulaşan kemere yukarıdan bakan oturma odasındaydı. Uzun boylu, dik duruşlu, yakışıklı bir adamdı, elli yaşındaydı, çıkık elmacıkkemikleri, takkesinin altında kısacık kesilmiş kır saçları vardı; her zamanki gibi tam anlamıyla Benedikten siyahı olan cüppesini giymişti, onun mertebesindeki din adamlarının kendilerini şatafatlı, renkli ipeklere ve kadifelere kaptırdıkları bir zamanda, görece alışılmadık bir kostüm seçimiydi. Sorulsaydı, onu

1. (İt.) Selam, üstatlar. (Ç.N.)

2. (İt.) Selam, kardeş. (Ç.N.)

müziğe yönlendirenin Tanrı olduğunu söylerdi; müziği bir bütün olarak, apaçık dünyevi formlarıyla bile Yaradan'a bir övgü, bir hamdüsena olarak görüyordu. Herhangi bir estetik kaygı taşımayan görünümü ve kıyafet tarzı, bir duvarın çoğunu kaplayan, muhteşem Felemenk duvar halısı ve Sevres kakmalı, çınar ağacından Fransız yazı masası gibi parçalarla, masanın mermer tablasındaki şeri kadehinin varlığı ve kalitesiyle çelişiyordu.

Gönüllü papaz, Mirabilis ile Viaventosa'yı içeriye alırken o da yavaşça doğruldu.

"Sevgili Fritz," dedi ölçülü bir samimiyetle, kolunu omzundan başlayarak dümdüz uzatırken. "Coverley'e bir kez daha hoş geldin." (Sözcüğü eski usul, "Cowley" diye telaffuz ediyordu.)

Mirabilis eğildi, onun elini sıktı. "Yeniden bulduğumuza sevindim, efendim. İzinizle size Lupigradus Viaventosa Üstat'ı takdim edeyim."

"Bu hepimiz için büyük bir onur, üstatlar."

"Başkeşiz hazretleri çok yüce gönüllü," dedi Viaventosa, oldukça kısıtlı olan dağarcığından çıkardığı bu İngilizce ifadeyi kullanarak.

"Şimdi izninizle size müzik direktörümüz Üstat Sebastian Morley'yi tanıştırmak isterim, kendisini anımsıyorsunuzdur, Fritz. Bu da koro şefimiz Peder David Dilke, aramıza geçen yıl katıldı."

Bunu selamlaşmalar, karşılıklı iltifatlar izledi. Morley'nin güçlü, enli ellerinin yanı sıra, köylü suratı ve mazbut, kahverengi kılığıyla müzisyene benzer yanı pek yoktu, ama işin aslı ülkedeki en seçkin müzik adamlarından biriydi; olağanüstü bir piyanistken mesleği bırakmış, kendini müzik teorisi ve kompozisyon öğretmenliğine adanmıştı. Bu iki alandaki meziyetleri öyle üstündü ki, ruhban sınıfından olmayan birinin eğitimliğe atanmasına karşı çıkan doğal ihtilafı bile susturmuştu. Mira-

bilis onu sayar, severdi ancak nispeten daha genç, ufak tefek, sarı saçlı, gözkapaklarında asabi bir seçirme olan Dilke'den ilk başta aman aman hoşlanmadı; oysa adam oldukça sevimli görünüyordu.

“Konuklarımıza şeri ikram edelim Lawrence,” dedi başkeşiş fakat gri cüppeli hizmetkârın harekete geçmesine kalmadan, yine gönüllü papaz göründü.

“Binlerce kez özür dilerim efendim ama sizinle görüşmek isteyen iki beyefendi var.”

“Öf, Tanrı aşkına.” Başkeşiş gözlerini kapadı, ellerini havaya kaldırdı. “Meşgul olduğumu söyle.”

“Kendileri New England sefiri ile Arnoldstown başrahibi, efendim.”

“Ya, onlar demek? Bu durumda meşgul olmasam daha iyi olacak sanırım. Getir bakalım.”

Gönüllü papaz çıkınca, “Beklentilerimin çok yüksek olduğunu düşünmeyecekseniz,” dedi başkeşiş, “böyle bir anda bu gerçekten büyük saygısızlık. Gerçi hizipçilerin hal ve tavırları hakkında pek de iyi şeyler duymadım.”

Ne var ki, duyduklarının salona alınan iki New England'ının davranışları hakkında çok zayıf bir rehber olduğu ortaya çıktı. Sefirin yapmacıklıktan uzak, mert hitap şekli ve dosdoğru bakan mavi gözleri ânında olumlu bir izlenim yaratırken, başrahip de onun mezhebinden biri için mevcut koşullarda o kadar da kolay olmayan, sakın bir vakar sergiledi.

“Nezaket gereği, mümkün olduğunca az vaktinizi alacağım, efendim,” dedi sefir, takdim faslı sona erince. “Öncelikle özür diliyorum. Sizinle konuşma dileğimi önceden haber vermedim çünkü reddedilmekten korktum. Bir büyükelçiyi, New England'dan gelse bile, kapınızdan kovmanın sizi zorlayacağını tahmin ettim.”

Başkeşiş kısa bir süre hafifçe tebessüm etti. “Şeri alır mıydınız, ekselansları?”

Hubert kendisine söylenenlerin tamamına inanıyordu, ama olacakların en önemli kısmı, yıllar sonra yetişkin bir erkeğe dönüştüğünde dünyanın ona hangi gözle bakacağı söylenmemiştir. İşin o faslını anlatabilecek tek bir sözcük bile yok gibiydi: Coğrafi konumu dışında hiçbir şeyini bilmediğin bir ülkede yaşamak gibi bir şeydi bu.

Yıl 1976. Prens Arthur'un hiç ölmediği, dolayısıyla VII. Henry'nin tahta hiç geçmediği, Reform'un, Protestanlığın ve Sanayi Devrimi'nin hiç gerçekleşmediği bir İngiltere. Henüz pek çok bilimsel keşif yapılmamış, motorlu taşıtlar yeni bir icat. Demokrasiden ve bilimden yoksun bu dünyaya Papalık hükmediyor. Kral III. Stephen kısa süre önce ölmüş. Koronun yetenekli sopranosu, on yaşındaki Hubert Anvil cenaze törenindeki ayin sırasında performansı ile herkesi bir kez daha büyülüyor. Ancak Tanrı'nın yüceliğini vurgulamak adına sanatı korumayı arzulayan papanın ve din adamlarının Hubert'in sesinin güzelliğini korumak için birtakım planları var.

1976'da en iyi bilimkurgu dalında John W. Campbell Ödülü kazanan ve Philip K. Dick'in *Yüksek Şato'daki Adam* eseriyle birlikte anılan *Değişim* hem alternatif tarihe ilginç bir bakış hem de dinî dogmatizmin insanları kişisel ve toplumsal açıdan nasıl etkilediğine dair çarpıcı bir roman.

"Mevcut alternatif dünya romanları arasındaki en iyilerden biri."

Philip K. Dick

#ingilizedebiyatı #tarih #din #sanat #müzik #dogmatizm

